Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2): March-April 2024
Old ISSN 2774-0374: New ISSN 2985-2749
Website: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/IARJ/index

Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province

Thucksin Kaewprasert[1] and Patcharin Rompochuen[2]

[1] Bachelor of Education Program in Thai Program, Faculty of Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University, Thailand

[2]Bachelor of Education Program in Dance Education Faculty of Humanities & Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University, Thailand

[1]E-mail: Thucksin.kaew@vru.ac.th, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0006-8156-5186

[2]E-mail: Patcharin.rom@vru.ac.th, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0008-1028-3485

Received 03/12/2023 Revised 22/01/2024 Accepted 28/01/2024

Abstract

Background and Aims: The RAMBAM PHIMAIPURA series of archaeology dances and performances spans more than three decades. The RAMBAM PHIMAIPURA plays an important role in Phimai District in terms of arts and culture, unity in human psychology, and other aspects. Nevertheless, neither the performance's provenance nor its worth can be determined with certainty from records or studies. The objectives of this research 2 are: 1) Examine the origins, composition, and history of the RAMBAM PHIMAIPURA or Series of Archaeological Dances. 2) Examine the worth of the Phimai District in the Series of RAMBAM PHIMAIPURA or Series of Archaeological Dances.

Methodology: Qualitative research that begins with gathering information from documentaries, research, and fieldwork Then summarize, analyze, and present the research results in the form of a descriptive analysis.

Results: 1) The RAMBAM PHIMAIPURA is an archaeological dance invented in 1988. The goal of Ms. Wanee Amatiratana's performances is to highlight regional features. The creative process of performance research and collecting both physical and abstract information is the first step in the performance development process. The dance has to be processed and designed in a second step. 2) The Phimai District benefits from RAMBAM PHIMAIPURA in five areas: academic, social and cultural, spiritual, belief, and economic.

Conclusion: Information about Phimai Historical Park and the artist's motivation is the foundation of the archaeological dance series (RABAM PHIMAIPURA). Furthermore, the Phimai District benefits from the performance.

Keywords: RABAM PHIMAIPURA; Series of Archaeological Dances; Values

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2): March-April 2024
Old ISSN 2774-0374: New ISSN 2985-2749
Website: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/IARJ/index

ระบำพิมายปุระ : นาฏยกรรมจากโบราณสถานสู่การสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าต่อชุมชนพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ทักษิณ แก้วประเสริฐ[1] และ พัชรินทร์ ร่มโพธิ์ชื่น[2]

[1] หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

[2] หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะมนุษยศาสตรและสังคมศาสตร
มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: ระบำพิมายปุระเป็นการสร้างสรรค์นาฏยกรรมจากโบราณสถานที่สืบทอดมายาวนานมากกว่า 3 ทศวรรษ และมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนพิมายทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านจิตใจของมนุษย์ ด้านความสามัคคี และอื่น ๆ แต่ไม่สามารถระบุหรือบ่งบอกที่มาของการแสดงรวมไปถึงคุณค่าของการแสดงได้อย่างชัดเจนจากเอกสารหรืองานวิจัย การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ และองค์ประกอบของการแสดงระบำพิมายปุระ และ 2) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของการแสดงระบำพิมายปุระที่มีต่อชุมชนพิมาย

ระเบียบวิธีการวิจัย: การวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวของและข้อมูลภาคสนาม จากนั้นทำการสรุปวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากประชากรในพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนคราราชสีมา และกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานหรือกลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 2 คน นักแสดงหรือกลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 10 คน ตัวแทนชุมชนหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 10 คน เยาวชน (Young Person Informants) จำนวน 10 คน ผู้นำทางศาสนา จำนวน 2 คน (Religious Leader Informants) รวมทั้งสิ้น 39 คน และเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย: 1) ระบำพิมายปุระเป็นระบำเชิงโบราณคดีที่คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ โดยริเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2531 จากจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสรรค์การแสดงที่นำเสนอเอกษณ์ประจำท้องถิ่น ของนางวรรณี อมัติรัตนะ โดยกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงจำเป็นต้องศึกษาและรวบรวมข้อมูลทั้งในระดับนามธรรมและรูปธรรมเสียก่อนจึงสามารถประมวลผลและออกแบบนาฏยศิลป์ 2) ระบำพิมายปุระมีคุณค่าต่อชุมชนพิมาย ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านจิตใจ ด้านความเชื่อ และด้านเศรษฐกิจ

สรุปผล: ระบำพิมายปุระเป็นนาฏยประดิษฐ์จากหลักฐานทางโบราณคดี (ปราสาทหินพิมาย) และแรงบันดาลใจของผู้สร้างสรรค์การแสดง ที่มีคุณค่าต่อชุมชนพิมายในด้านวิชาการ สังคมและวัฒนธรรม จิตใจ ความเชื่อ และเศรษฐกิจ

คำสำคัญ : ระบำพิมายปุระ; นาฏยกรรม; คุณค่า

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

บทนำ

พิมายเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนครราชสีมามาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งยืนยันได้จากหลักฐานการค้นพบภาชนะสีดำขัดมันที่มีรูปแบบเฉพาะในยุคเหล็กหรือภาชนะแบบพิมายดำ เมื่อเปลี่ยนผ่านยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ พิมายได้ก้าวเข้าสู่ยุคสมัยก่อนเมืองพระนคร (Pre-Angkorian period) เนื่องจากมีการก่อสร้างปราสาทหินพิมายในพุทธศตรรษที่ 17-18 (วลัยลักษณ์ ทรงศิริ: 2564) โดยปราสาทหินเป็นพุทธสถานนิกายมหายานเก่าแก่ที่สุดในอีสาน และความยิ่งใหญ่ของปราสาทพิมายแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนเมืองพิมายในอดีต ที่มีอิทธิพลและบทบาทสำคัญในภูมิภาค ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะงานศิลปกรรมที่แสดงถึงวัฒนธรรมร่วมกับอาณาจักรเขมรโบราณในประเทศกัมพูชา หากแต่มีการสร้างสรรค์พัฒนาต่อยอดจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน (สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์: 2537)

อนึ่ง อัตลักษณ์ของชิ้นส่วนประกอบสถาปัตยกรรมปราสาทหินพิมาย ประเภททับหลังหรือส่วนบนของกรอบประตู จำนวนทั้งหมด 171 แผ่น มีรูปแบบและลวดลายเฉพาะตัวที่หลากหลาย เช่น ลายดอกบัวขาบเล็ก ๆ เหนือเสี้ยวท่อนพวงมาลัย ภาพสตรีร่ายรำนุ่งสมพต ภาพหน้ากาลหรือสิงห์ ฯลฯ (ภาณุวัฒน์ เอื้อสามาลย: 2566) และประติมากรรมทับหลังที่เกี่ยวท่ารำนาฏศิลป์หรืออิริยาบถร่ายรำบางส่วนของปราสาทหินพิมายได้ถูกรังสรรค์เป็นการแสดง “ระบำพิมายปุระ” หนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของเทศกาลเที่ยวพิมาย การแสดงข้างต้นเป็นคติชนสร้างสรรค์แขนงหนึ่ง หรือคติชนที่ได้รับการนำเสนอด้วยเนื้อหาใหม่ ๆ (ศิราพร ณ ถลาง: 2562) เพราะในอดีตเทศกาลเที่ยวพิมายไม่มีการแสดงที่เป็นอัตลักษณ์ มีเพียงการเดินขบวน การจัดนิทรรศการ การแสดงและจำหน่ายสินค้า ภายหลังจากมีการแสดงระบำพิมายปุระ การแสดงข้างต้นจึงมีบทบาทสำคัญต่อชุมชนพิมายทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านจิตใจของมนุษย์ ด้านความสามัคคี และอื่น ๆ มายาวนานมากกว่า 3 ทศวรรษ

ดังนั้น ระบำพิมายปุระนับเป็นการสร้างสรรค์นาฏยกรรมจากโบราณสถานที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน แต่ไม่สามารถระบุหรือบ่งบอกที่มาของการแสดงได้อย่างชัดเจนจากเอกสารหรืองานวิจัย และไม่สามารถระบุบทบาทของการแสดงที่ส่งผลต่อชุมชนหรือโครงสร้างทางสังคมได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย เรื่อง ระบำพิมายปุระ : นาฏยกรรมจากโบราณสถานสู่การสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าต่อชุมชนพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ขึ้นมา เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ องค์ประกอบ และคุณค่าของการแสดงระบำพิมายปุระ และเพื่อเกิดประโยชน์ต่อวงการศึกษาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ และองค์ประกอบของการแสดงระบำพิมายปุระ
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของการแสดงระบำพิมายปุระที่มีต่อชุมชนพิมาย

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2): March-April 2024
Old ISSN 2774-0374: New ISSN 2985-2749
Website: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/IARJ/index

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง 2 หัวข้อ ได้แก่ 1) รูปแบบของนาฏประดิษฐ์ และ 2) บทบาททางนาฏกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปแบบของการสร้างสรรค์นาฏยกรรม

1.1 แนวคิดสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547: 225) กล่าวว่านาฏประดิษฐ์มีการทำงานเป็นขั้นตอน ทั้งหมด 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การคิดให้มีนาฏยศิลป์ 2) การกำหนดความคิดหลัก 3) การประมวลข้อมูล 4) การกำหนดขอบเขต 5) การกำหนดรูปแบบ 6) การกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ และ 7) การออกแบบนาฏยศิลป์

1.2 แนวคิดนราพงษ์ จรัสศรี (2556 อ้างถึงใน จุติกา โกศลเหมมณี: 2556) กล่าวว่าการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย มีองค์ประกอบสำคัญ ทั้งหมด 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) บทการแสดง 2) ลีลาการแสดง 3) การแต่งกาย 4) การออกแบบดนตรีและเสียงประกอบ 5) การออกแบบพื้นที่การแสดง 6) การออกแบบแสง 7) ฉากและอุปกรณ์การแสดง และ 8) นักแสดง

2. บทบาททางนาฏกรรม

2.1 แนวคิดสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547: 14) ได้กล่าวถึงบทบาทที่เด่นชัดของนาฏยศิลป์ไว้ 12 ประการ ได้แก่ 1) การสื่อสาร 2) การสังสรรค์ 3) การบันเทิงเพื่อคนอื่น 4) พิธีกรรม 5) การออกกำลังกาย 6) การฟ้อนรำ 7) การเผยแพร่เอกลักษณ์ 8) การรักษาเอกลักณ์ของชาติหรือชุมชน 9) การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ 10) การศึกษา 11) เครื่องอุปโภคเฉพาะชนชั้น และ 12) การบันเทิงเฉพาะตน

2.2 แนวคิดของวิลเลียม บาสคอม (Bascom, W.) (1954 อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถลาง, 2557: 362-363) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ทางคติชนวิทยาไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม 2) ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า 3) รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และ 4) ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล

กรอบแนวคิดการวิจัย

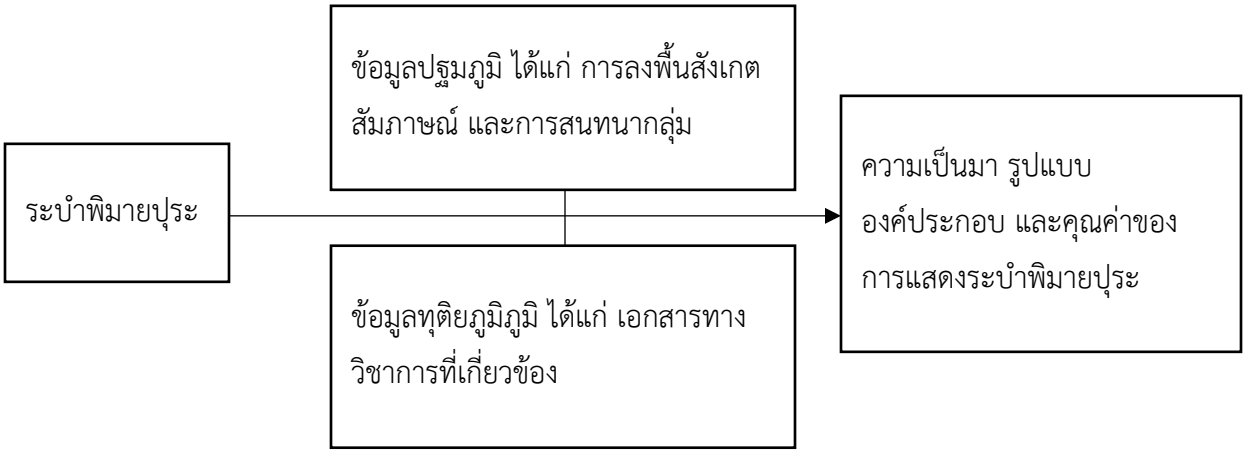

แผนภาพที่ 1 กรอบนวคิดการวิจัย

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เปนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ประกอบกับการศึกษาภาคสนาม (Fieldwork) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อทบทวนวรรณกรรม

2. ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากประชากรในพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานหรือกลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 2 คน นักแสดงหรือกลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 10 คน ตัวแทนชุมชนหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 10 คน เยาวชน (Young Person Informants) จำนวน 10 คน ผู้นำทางศาสนา จำนวน 2 คน (Religious Leader Informants) รวมทั้งสิ้น 39 คน และเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (participant observation) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และการสนทนากลุ่ม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุม และการเก็บข้อมูลภาคสนามมาจัดจำแนกข้อมูล วิเคราะห์รูปแบบของการแสดง และวิเคราะห์คุณค่าของการแสดงที่มีชุมชนพิมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

4. นำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย โดยการพรรณนาวิเคราะห (Descriptive Analysis) ร่วมกับการยกตัวอย่างประกอบและการอธิบายอันเป็นการหาเหตุผลเพิ่มเติม พร้อมมีข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ความเป็นมา รูปแบบ และองค์ประกอบของการแสดงระบำพิมายปุระ

1.1 ความเป็นมาของการแสดงระบำพิมายปุระ

ระบำพิมายปุระเป็นระบำเชิงโบราณคดีที่คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ในปี พ.ศ. 2531 จากจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสรรค์และนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นประจำอำเภอพิมาย ของวรรณี อมัติรัตนะ ครูผู้สอนวิชานาฏศิลป์ไทย โรงเรียนพิมายวิทยา ผู้สร้างสรรค์ผลงาน และผู้ดูแลการแสดงระบำพิมายปุระมาจนถึงปัจจุบัน

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2): March-April 2024
Old ISSN 2774-0374: New ISSN 2985-2749
Website: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/IARJ/index

จากการสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์การแสดงเกี่ยวกับแรงบันดาลใจ วัตถุประสงค์ และการประมวลผลของการแสดงก่อนออกแบบนาฏยกรรม พบว่า ผู้สร้างสรรค์การแสดงมีความประทับใจต่อคำพูดของดาราท่านหนึ่งที่ว่า “หากต้องเรียนแฟชั่นหรือชมแฟชั่นระดับโลกต้องไปที่ปารีส” ผนวกกับความศรัทธาต่อปราสาทหินพิมาย อันเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ส่งผลให้เกิดแรงบันดาลใจสร้างสรรค์การแสดงที่เป็นเอกลักษณ์แก่อำเภอพิมาย ตามวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อสร้างสรรค์การแสดงที่นำเสนอเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น 2) เพื่อสร้างสรรค์การแสดงประกอบพิธีกรรมอัญเชิญพระพุทธประติมากรรมจากขบวนแห่ และเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงประกอบแสง สี เสียงของงานเทศกาลเที่ยวพิมาย และ 3) เพื่อเป็นเครื่องบันเทิงแก่ผู้ชมในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น (วรรณี อมัติรัตนะ, สัมภาษณ์: 9 พฤศจิกายน 2566) อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของการแสดงข้างต้นมีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวหรือกระตุ้นการท่องเที่ยวจากแหล่งวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการศึกษาและประมวลผลข้อมูลที่เป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์ ได้ประยุต์ใช้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรม (ข้อเท็จจริง) และข้อมูลนามธรรม (แรงบันดาลใจ) ผู้สร้างสรรค์การแสดงได้ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภาพจำหลักของปราสาทหินพิมาย ร่วมกับนายคมชาญ ธงทองทิพย์ หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย (ปราสาทหินพิมาย) และนางรัตนา พงษ์พิมาย บุคคลาทางการศึกษาของโรงเรียนพิมายวิทยา จากกระบวนการศึกษาและประมวลผลของผู้สร้างสรรค์การแสดง พบว่า ระบำพิมายปุระได้ประดิษฐ์ท่วงท่าทางนาฏยกรรมจากภาพจำหลัก จำนวน 5 ท่ารำ ดังต่อไปนี้

ท่ารำที่ 1 ภาพจำหลักทับหลังสตรีร่ายรำนุ่งสมพตหรือโจงกระเบนสั้น ปรากฏลักษณะท่ารำยืนย่อเข่า มือซ้ายจีบ ปลายนิ้วตั้งขึ้น ทอดแขนไปข้างลำตัว และงอศอกชวาระดับอก ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ทับหลังสตรีร่ายรำนุ่งโจงกระเบนสั้น
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 2 การสร้างสรรค์ท่ารำจากทับหลังสตรีร่ายรำนุ่งสมพตหรือโจงกระเบนสั้น
ที่มา: https://shorturl.at/qDKXY

ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์ท่วงท่ามือซ้ายจีบตั้งข้อมือที่ฐานไหล่ซ้าย กันศอกซ้าย มือขวาจีบตั้งข้อมือเหยียดแขนดึงทางขวา กดเอว เอียงศีรษะด้านขวา เท่าซ้ายยืนย่อเข่า เท้าขวายกขึ้นเหยียบน่องซ้าย ทำสลับซ้าย-ขวา ดังภาพที่ 2

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2): March-April 2024
Old ISSN 2774-0374: New ISSN 2985-2749
Website: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/IARJ/index

ท่ารำที่ 2 ภาพจำหลักทับหลังศิวะนาฏราชและนางรำ ปรากฏลักษณะท่ารำนางรำยืนย่อเข่า มือขวายกขึ้นระดับศีรษะ ปลายมือหันออกนอกลำตัว แขนซ้ายงอศอก ปลายมือหันเข้าหาลำตัวระดับเอว ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ทับหลังศิวะนาฏราชและนางรำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 4 การสร้างสรรค์ท่ารำจากทับหลังนางรำของศิวะนาฏราช
ที่มา: https://shorturl.at/qDKXY

ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์ท่วงท่ามือขวาตั้งวงเหนือศีรษะ มือซ้ายตั้งวงวางระดับเอว กันศอกออกด้านข้าง กดเอวเอียงศีรษะทางซ้าย ยืนย่อเข่าขวา จมูกเท้าซ้ายแตะพื้น ส้นเท้าแนบขาขวากันเข่าขวา ทำสลับซ้ายขวา ดังภาพที่ 4

ท่ารำที่ 3 ภาพจำหลักทับหลังทับหลังนางรำจากห้องครรภคฤหะ ด้านทิศตะวันตก ปรากฏลักษณะท่ารำของนางรำยืนย่อเข่า แขนขวายกขึ้นระดับศีรษะ ปลายนิ้วงอเข้าหาศีรษะ แขนซ้ายงอเข้าหาลำตัว ระดับเอว ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ทับหลังนางรำจากห้องครรภคฤหะ ด้านทิศตะวันตก
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 6 การสร้างสรรค์ท่ารำจากทับหลังนางรำจากห้องครรภคฤหะ ด้านทิศตะวันตก
ที่มา: https://shorturl.at/qDKXY

ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์ท่วงท่ายืนย่อและท่ายืนเข่า มือซ้ายหงายลาดลำแขนดึงศอกเข้าเอว หักข้อมือ มือขวายกขึ้นตั้งวงสูงเหนือศีรษะ กดเอวซ้าย ดังภาพที่ 6

ท่ารำที่ 4 ภาพจำหลักทับหลังพระไตรโลกยวิชัยและทับหลังศิวะนาฏราช ปรากฏท่ารำของพระไตรโลกย-วิชัยยืนในท่าอรรธปรยังคะ มือ 2 ข้าง จีบแบบวิตรกามุทราไขว้ที่หน้าอก ดังภาพที่ 7 และท่ารำของพระศิวะ ยืน

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2): March-April 2024
Old ISSN 2774-0374: New ISSN 2985-2749
Website: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/IARJ/index

ย่อเข่า พระพาหาข้างขวางอ พระกรยกขึ้นข้างลำตัว พระพาหาซ้ายทอดข้างลำตัว พระกรยกตั้งขึ้น และ พระพาหาต่อกันลักษณะอรรธปรยังคะ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 7 การสร้างสรรค์ท่ารำจากทับหลังพระไตรโลกยวิชัย
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 8 การสร้างสรรค์ท่ารำจากทับหลังพระไตรโลกยวิชัย
ที่มา: https://shorturl.at/qDKXY

ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์ท่วงท่าต่อแขนหรืออรรธปรยังคะของนักแสดง 5 คน ที่ยืนซ้อนกัน โดยคนที่ 1 หรือตัวเอกมีท่วงท่ากันศอกขวา หงายลำแขนท่อนล่างขึ้นจีบตั้งข้อมือทิ้งปลายนิ้วลงล่างระดับอก แขนซ้ายงอศอกซ้ายจีบตั้งข้อมือ วางข้อมือซ้ายบนข้อมือขวา และคนที่ 2-5 หรือตัวรองมีท่วงท่าตั้งวงในระดับต่าง ๆ ตามลำดับ ดังภาพที่ 8

ท่ารำที่ 5 ทับหลังศิวนาฏราชและทับหลังพระวัชธร ปรากฏลักษณะท่ารำพระศิวะยืนย่อเข่า พระพาหาข้างขวางอ พระกรยกขึ้นข้างลำตัว พระพาหาซ้ายทอดข้างลำตัว พระกรยกตั้งขึ้น และพระพาหาต่อกันลักษณะอรรธปรยังคะ ดังภาพที่ 3 และท่ารำพระวัชธรต่อแขนหรืออรรธปรยังคะ แขนขวายกขึ้นระดับเหนือศีรษะ ปลายมืองอเข้าหาศีรษะ แขนซ้ายงอเข้าหาลำตัว ปลายมือทอดลงเบื้องล่างที่ระดับใต้อก ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ทับหลังพระวัชธร
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 10 การสร้างสรรค์ท่ารำจากทับหลังพระวัชธร
ที่มา: https://shorturl.at/qDKXY

ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์ท่วงท่าต่อแขนหรืออรรธปรยังคะของนักแสดง 3 คน ที่ยืนซ้อนกัน ดังภาพที่ 10 นอกจากนี้ ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้ร่วมสร้างสรรค์นาฏยกรรมกับนายกิตติศักดิ์ รัตนจันทร์ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากสถาปัตยกรรมรูปนาคราช ดังภาพที่ 11

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2): March-April 2024
Old ISSN 2774-0374: New ISSN 2985-2749
Website: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/IARJ/index

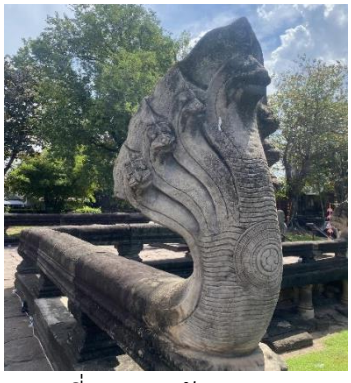

ภาพที่ 11 สถาปัตยกรรมรูปนาคราช
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 12 การสร้างสรรค์ท่ารำจากสถาปัตยกรรมรูปนาคราช
ที่มา: https://shorturl.at/qDKXY

ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์ท่วงท่านั้งบนส้นเท้าซ้าย ขาขวาเหยียดตึงไปทางขวา ส้นเท่าปักพื้นปลายนิ้วเชิดมือซ้ายยกขึ้นเหนือศรีษะ งอศอกดึงข้อมือเข้าหาศีรษะ มือขวาตั้งวงข้อมือระดับเอว กันศอกขวา ดังถาพที่ 12

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ระบำพิมาปุระมีท่วงท่าทางนาฏยกรรมพื้นฐานจากภาพจำหลัก จำนวน 5 ท่า และท่วงท่าจากสถาปัตยกรรมรูปนาคราชจำนวน 1 ท่า ทั้งนี้ท่ารำได้มีการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากอาจารย์ปราณี สำราญวงศ์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากร เพื่อให้มีความถูกต้องของการรำเขมรโบราณและมีความสวยงามอย่างเช่นปัจจุบัน

1.2 รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดงระบำพิมายปุระ

ระบำพิมายปุระมีรูปแบบการแสดงตามทฤษฎีของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) คือ 1) รูปแบบการผสมหลายนาฏยจารีต และ 2) รูปแบบการประยุกต์จากนาฏยจารีตเดิม สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1.2.1 รูปแบบการผสมหลายนาฏยจารีต หมายถึง การสังเคราะห์ท่ารำจากนาฏศิลป์อินเดีย นาฏศิลป์เขมร และนาฏศิลป์ไทยเข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นท่ารำของการแสดงระบำพิมายปุระ ดังที่ผู้วิจัยได้บรรยายไว้ในหัวข้อที่ 1.1

1.2.2 รูปแบบการประยุกต์จากนาฏยจารีตเดิม หมายถึง การสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดงโดยอาศัยเพียงเอกลักษณ์หรือลักษณะเด่นของโครงสร้างเดิม ส่งผลให้มีผลงานใหม่ที่คงความต่อเนื่องในอดีต ดังนั้นการประยุกต์จากนาฏยจารีตเดิมของระบำพิมายปุระ ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญของการแสดง ได้แก่

ส่วนที่ 1 ดนตรีประกอบการแสดง

ดนตรีประกอบการแสดง เดิมเป็นทำนองเพลงเขมรโบราณ ชื่อว่า “เขมรอมตรึก” ที่บรรเลงโดยวงมโหรีพื้นบ้านคณะศิษย์วัดเดิม ประกอบด้วยนายคูณ หมั่นสุจริต นายช่วย ชูตระกูล นายเทพ นายเลื่อน นายพูน และคณะ ทั้งนี้เป็นการบรรเลงสดไปพร้อม ๆ กับการแสดง และใช้เวลา 13 นาที ภายหลังได้มีการปรับปรุงใหม่ ในด้าน

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

ทำนองและความยาวของเพลง ภายใต้คำแนะนำและความร่วมมือของ 1) เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย 2) นายธงชัย นิยมสุข บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพิมายวิทยา และ 3) วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ดนตรีประกอบการแสดงฉบับใหม่มีการผสมผสานทำนองดนตรีเพลงเขมรโบราณและดนตรีเพลงไทยเดิม เช่น เพลงลมพัดชายเขา เพลงแขกขาว และเพลงตระพังพาย เป็นต้น เพื่อให้เกิดจังหวะช้าเร็วของการแสดง อีกทั้งได้กระชับเวลาหรือความยาวของเพลงให้เร็วขึ้น 4-5 นาที เพื่อให้ผู้ชมไม่เบื่อหน่ายต่อการแสดง โดยบรรเลงผ่าน เทปบันทึกเสียงแทนการบรรเลงสด เพื่อความสะดวกและความเหมาะสมต่อยุคสมัยใหม่ ดังนั้น ดนตรีประกอบการแสดงข้างต้นได้ถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของระบำพิมายปุระมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง

เครื่องแต่งกายของการแสดงระบำพิมายปุระ ผู้สร้างสรรค์การแสดงได้ร่วมมือกับนายกิตติศักดิ์ รัตนจันทร์ และนายยรรยง ปัญญา บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพิมายวิทยา ในการศึกษารวบรวมข้อมูล ออกแบบ และตัดเย็บเครื่องแต่งกาย จากข้อมูลภาพจำหลักนางอัปสรภายในปราสาทหินพิมายผนวกกับประวัติการแต่งกายของเขมรโบราณ ทั้งนี้เครื่องแต่งกายของการแสดงระบำพิมายปุระมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องเป็น 4 ระยะ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พัฒนาการของเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงระบำพิมายปุระ

ช่วงเวลา	เครื่องแต่งกาย	เครื่องประดับ	หมายเหตุ
ระยะที่ 1 พ.ศ.2532	- กระโปรงสีน้ำเงิน - เกาะอกสีครีม	- เครื่องประดับศีรษะ กรองคอ สร้อย ต่างหู รัดแขน กำไลมือ และกำไลเท้า	-
ระยะที่ 2 พ.ศ. 2533	- กระโปรงสีแดง - เกาะอกสีครีมโทนเหลือง	- ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	- เปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายเพื่อสร้างเอกลักษณ์แก่การแสดง

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

ช่วงเวลา	เครื่องแต่งกาย	เครื่องประดับ	หมายเหตุ
ระยะที่ 3 พ.ศ.2537	- กระโปรงผ้าไหมโฮลสีแดง - เสื้อยืดรัดแนบลำตัวแขนสั้น (Bodysuit) สีน้ำตาล - กระโปรงผ้าไหมโฮลสีแดง - เสื้อยืดรัดแนบลำตัวแขนสั้น (Bodysuit) สีน้ำตาล - ผ้าห้อยข้างหรือเจียระบาดสีเขียวและสีทอง	- พัฒนาเครื่องประดับศีรษะและกรองคอ - พัฒนาเครื่องประดับศีรษะและกรองคอ	- เปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายเพื่อให้เกิดจินตนาการถึงร่างของนางอัปสรที่ร่ายรำจากลวดลายของภาพจำหลัก - พัฒนาเครื่องประดับศีรษะของนักแสดงให้มีลักษณะคล้ายการถักเปียซึ่งเป็นผลจากการศึกษาหลักฐานเพิ่มเติมทางโบราณคดี - เปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายเพื่อให้เกิดจินตนาการถึงร่างของนางอัปสรที่ร่ายรำจากลวดลายของภาพจำหลัก - พัฒนาเครื่องประดับศีรษะของนักแสดงให้มีลักษณะคล้ายการถักเปียซึ่งเป็นผลจากการศึกษาหลักฐานเพิ่มเติมทางโบราณคดี - พัฒนากรองคอให้มีลวดลายตามรูปแบบของหลักฐานทางโบราณคดี ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากนายนพรัตน์ กอกหวาน เจ้าหน้าที่ ททท. - เพิ่มเดิมผ้าห้องข้างเพื่อความสวยงามและสื่อถึงสีของเฟิร์นหรือพืชที่ขึ้นอยู่บนพื้นผิวของโบราณสถาน (สีเขียว) และแสงเทียน อันเป็นตัวแทนของพุทธสถานของทางพระพุทธศาสนานิกายมหายาน (สีเหลือง)
ระยะที่ 4 พ.ศ. 2537-ปัจจุบัน	- กระโปรงผ้าไหมโฮลสีแดง	- ส่วนประกอยของเครื่องประดับคงเดิมเพียงแต่พัฒนาและตกแต่ง	- เปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายเพื่อสื่อถึงสีของหินทรายสีขาวอันเป็นส่วนประกอบหลักของปรางค์ประธาน

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

ช่วงเวลา	เครื่องแต่งกาย	เครื่องประดับ	หมายเหตุ
	- เสื้อยืดรัดแนบลำตัวแขนสั้น (Bodysuit) สีครีมโทนขาว	เครื่องประดับให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น	และเพื่อให้สอดคล้องกับภาพจำหลักรูปสตรีที่เปลือยท่อนบน
	- ผ้าห้อยข้างหรือเจียระบาดสีเขียวและสีทอง		

ส่วนที่ 3 นักแสดง

ระบำพิมายปุระแสดงโดยผู้หญิงล้วนและมีจำนวนของนักแสดงเป็นจำนวนคี่ เนื่องจากบทบาทของนักแสดงมีความแตกต่างกัน คือบทบาทของตัวเองและบทบาทของตัวรอง (บริวาร) ซึ่งจุดเริ่มต้นใช้นักแสดง จำนวน 5 คน จากนั้นได้มีการเพิ่มจำนวนนักแสดงขึ้นเป็น 7 , 9 , 11 , 15 และ 21 ตามบริบทต่าง ๆ เช่น สถานที่ งบประมาณ โอกาสที่แสดง ฯลฯ นอกจากนี้ลักษณะของนักแสดงจำเป็นต้องมีขนาดรูปร่างเท่า ๆ กัน และมีความชำนาญทางการแสดง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การแสดงระบำพิมายปุระมีรูปแบบทางอัตลักษณ์อย่างเห็นได้ชัด หากพิจารณารูปแบบและองค์ประกอบของการแสดงทั้ง 3 ส่วน รูปแบบการประยุกต์จากนาฏยจารีตเดิม เห็นได้ว่าส่วนของดนตรีประกอบการแสดงได้คงเอกลักษณ์เดิมไว้ คือทำนองดนตรีเขมรโบราณ ส่วนของเครื่องแต่งการประกอบการแสดงได้รูปแบบการแต่งกายของนางอัปสรที่ปรากฏผ่านภาพจำหลัก อีกทั้งได้แฝงนัยยะต่าง ๆ ในด้านสี เพื่อสื่อถึงเอกลักษณ์ของปราสาทหินพิมาย และส่วนสุดท้ายคือ นักแสดง ที่มีการคงเพศสตรีไว้เพื่อสื่อถึงนางอัปสรจากภาพจำหลัก

2. คุณค่าของการแสดงระบำพิมายปุระที่มีต่อชุมชนพิมาย

2.1 คุณค่าด้านวิชาการ

ระบำพิมายปุระเป็นการแสดงที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากโบราณสถานในท้องถิ่นหรือปราสาทหินพิมาย จึงส่งผลให้การแสดงข้างต้น มีบทบาททางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระบำพิมายปุระจึงเป็นสื่อการเรียนเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางการศึกษา ดังที่ วรรณี อมัติรัตนะ (สัมภาษณ์, 9 พฤษจิกายน 2566) ได้จัดทำเอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง การปฏิบัติท่ารำพิมายปุระ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านระบำพิมาย-ปุระ และเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะทางการแสดงท้องถิ่น นอกจากนี้ ระบำพิมายปุระได้ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งใน

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

แบบเรียนวิชานาฏศิลป์ไทยของสำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์ (อจท.) และหนังสือประวัตินาฏศิลป์ไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของพรเทพ บุญจันทร์เพ็ชร์ (2558: 105)

2.2 คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม

ระบำพิมายปุระเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่แสดงความโดดเด่นของท้องถิ่น จึงส่งผลให้มีการสืบทอดศิลปะการแสดงมาอย่างยาวนานถึง 35 ปี โดยคนในชุมชนมีความภาคภูมิใจและความหวงแหนต่อการแสดงข้างต้นอย่างยิ่ง เห็นได้จากผลสรุปการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีความเห็นในแนวทางเดียวกัน ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1

กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนพิมายที่เคยรับชมการแสดงระบำพิมายปุระมาตั้งแต่ช่วยวัยกลางคน มีความชื่นชอบต่อการแสดงข้างต้นอย่างยิ่ง และมักขอให้ลูกหลานพาไปชมในทุก ๆ โอกาสที่มีแสดง อีกทั้งกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเดินทางไปรับผมการแสดงได้ เมื่อได้ยินเสียงดนตรีประกอบการแสดงจากปราสาทหินพิมายอันเป็นสถานที่ทำการแสดงหรือสถานที่อื่น ๆ จะมีเกิดความรู้สึกอุ่นใจอย่างยิ่งที่การแสดงระบำพิมายปุระยังคงมีการสืบทอด

กลุ่มตัวอย่างที่ 2

กลุ่มผู้ปฏิบัติงานราชการและเอกชนมีความคุ่นเคยและชื่นชอบต่อการแสดงระบำพิมายปุระในระดับหนึ่ง เนื่องจากในอดีตพ่อแม่หรือผู้ปกครองมักพาไปชมการแสดงข้างตนอยู่เสมอ หรือเคยมีประสบการณ์เป็นนักแสดงประกอบการแสดงแสง สี เสียง ในเทศกาลเที่ยวพิมาย ปัจจุบันกลุ่มคนเหล่านี้จึงมักพาบุตรหลานในครอบครัวหรือเชิญชวนผู้คนนอกท้องถิ่นที่รู้จัก เข้ารับชมการแสดงแสง สี เสียงพิมาย อันมีระบำพิมายปุระเป็นส่วนประกอบสำคัญหนึ่งของการแสดง

กลุ่มตัวอย่างที่ 3

กลุ่มเยาวชนหญิงที่ศึกษาอยู่ในเขตอำเภอพิมายต่างมีความสนใจต่อการแสดงระบำพิมายปุระ เนื่องจากการเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงข้างต้น จะส่งผลให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองเกิดความภาคภูมิใจ และเป็นผู้ที่โดดเด่นหรือได้รับการยอมรับในสังคม ทั้งนี้สถานศึกษาในท้องถิ่นจึงจัดตั้งชุมนุมนาฏศิลป์ รวมไปถึงนางวรรณี อมัติรัตนะได้จัดตั้งกลุ่มนาฏศิลป์บ้านแม่วรรณ เพื่อถ่ายทอดความรู้และทักษะทางการแสดงระบำพิมายปุระ

นอกจากนี้ ความโดดเด่นของระบำพิมายปุระยังส่งผลให้ได้รับความนิยมทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น ซึ่งเห็นได้จากการได้รับโอกาสให้แสดงในงานสำคัญต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น เช่น การแสดงเปิดงาน WorldTech’95 Thailand ปี 2538 การแสดงต้อนรับบุคคลสำคัญ และการแสดงในงานมงคล เป็นต้น รวมไปถึงได้แสดงภายนอกท้องถิ่น เช่น การแสดงเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมที่ประเทศจีน (ดังภาพที่ 13) ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น ซึ่งผู้ติดต่อและประสานงานแสดง เช่น นายกร ทัพพะรังสี นายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีน

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

นางรุ่งทิพย์ บุกขุนทด ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานนครราชสีมา และนางสมบูรณ์ หอยมุก บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพิมายวิทยา เป็นต้น

ภาพที่ 13 การแสดงเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมที่ประเทศจีน

ที่มา : https://www.facebook.com/BaanrakramByWannee

2.3 คุณค่าทางจิตใจ

ระบำพิมายปุระเป็นเครื่องมือสร้างความบันเทิงและสุนทรียภาพต่อมนุษย์อย่างหนึ่ง เนื่องจากการแสดงได้ถ่ายทอดความงดงามอย่างประณีตแก่ผู้ชม ทำให้ผู้ชมเกิดความประทับและตราตรึงต่อการแสดงอย่างยิ่ง ในบางกรณีการแสดงข้างตนได้จัดแสดงในงานอวมงคล (พิธีศพหรืองานฌาปนกิจ) เพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ร่วมงาน และเป็นการแสดงส่งวิญญาณหรือไว้อาลัยแด่ผู้วายชนม์ ดังภาพที่ 14

ภาพที่ 14 การแสดงในงานอวมงคล

ที่มา : https://www.facebook.com/BaanrakramByWannee

นอกจากนี้ ผลการสัมภาษณ์นักแสดงและระบำพิมายปุระทั้งอดีตนักแสดงและนักแสดงในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าด้านจิตใจ พบว่าความคิดเห็นส่วนใหญ่เป็นแนวทางเดียวกัน คือนักแสดงมีความภาคภูมิใจในทุก ๆ ครั้งที่ได้แสดงระบำพิมายปุระ เนื่องจากได้รับคำชม รอยยิ้ม และเสียงปรบมือของผู้ชมเสมอ จนในบางครั้งที่ท้อแท้ต่อชีวิตหรือมีความทุกข์ เมื่อนึกถึงเหตุการณ์ข้างต้น มักส่งผลให้มีความรู้สึกดีขึ้นในระดับหนึ่ง

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

2.4 คุณค่าด้านความเชื่อ

ระบำพิมายปุระมีบทบาทหนึ่งต่อการแสดงแสง สี เสียงพิมาย คือเป็นการแสดงประกอบพิธีอัญเชิญพระพุทธประติมากรรมจากขบวนแห่ และเป็นการแสดงที่มีความสัมพันธ์ต่อปราสาทหินพิมายอันเป็นศูนย์รวมใจของชาวพิมาย ก่อนทำการแสดงในทุก ๆ ครั้ง นักแสดงจึงมีการระลึกถึงบุญคุณของครูบาอาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาหรือที่เรียกว่าไหว้ครู จากการสัมภาษณ์วรรณี อมัติรัตนะ (สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2566) เกี่ยวกับความเชื่อต่อระบำพิมายปุระ พบว่านางวรรณี มักทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลถึงครูบาอาจารย์ และวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับปราสาทหินพิมายอยู่เสมอ จนกระทั่งเกิดความฝันว่ามีกลุ่มคนสวมชุดสีขาวมากมายมากล่าวขอบคุณนางวรรณีที่สร้างสรรค์ผลงานการแสดงอันเกี่ยวข้องกับปราสาทหินพิมาย ความฝันข้างต้นจึงส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์ผลงานมีกำลังใจและความมุ่งมั่นในการสืบทอดผลงานนี้ต่อไป ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เกี่ยวกับความเชื่อต่อระบำพิมายปุระ พบว่าส่วนใหญ่มีความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน คือก่อนการแสดงจำเป็นต้องบวงสรวงหรือไหว้ครูอย่างถูกวิธีเพื่อไม่ให้เกิดอนุภาคเหนือธรรมชาติ เพราะชาวบ้านเชื่อว่าเหตุการณ์ฟ้าผ่าบริเวณยอดของปรางค์ประธานจนส่งผลให้หินบริเวณยอดปรางค์ประธานหักลงมากองอยู่ที่พื้น ในช่วงงานเทศกาลเที่ยวพิมาย ประจำปี 2561 เกิดจากการบวงสรวงหรือไหว้ครูอย่างไม่ถูกวิธีก่อนการแสดงแสง สี เสียงพิมาย ประจำปี 2561 ซึ่งระบำพิมายปุระเป็นหนึ่งในการแสดงแสง สี เสียงพิมาย

2.5 คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

ระบำพิมายปุระเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงแสง สี เสียงพิมาย ในงานเทศกาลเที่ยวพิมาย โดยเห็นได้จากภาพประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจากสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ดังภาพที่ 15 จึงกล่าวได้ว่าการแสดงข้างต้นมีความสำคัญในการเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้เข้ามามีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 15 การแสดงที่ปรากฏในสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

ที่มา : http://i-san.tourismthailand.org/8936/#

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2): March-April 2024
Old ISSN 2774-0374: New ISSN 2985-2749
Website: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/IARJ/index

นอกจากนี้ระบำพิมายปุระยังเป็นส่วนช่วยในการเพิ่มมูลค่าทางสินค้าในชุมชน เช่น การผลิตเสื้อยืดที่ใช้ลวดลายนักแสดงพิมายปุระ (ดังภาพที่ 16) เป็นต้น

ภาพที่ 16 การแสดงที่ปรากฏในสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

ที่มา : https://www.facebook.com/phimaimunicipal/photos_albums

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การสร้างสรรค์ศิลปะจากประวัติศาสตร์ และประเด็นที่ 2 คุณค่าของการนาฏยกรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นที่ 1 จากผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ และองค์ประกอบของการแสดงระบำพิมายปุระ พบว่ากระบวนการสร้างสรรค์ระบำพิมายปุระ (ระบำโบราณคดี) จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทั้งในระดับนามธรรมและรูปธรรม คือข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์และข้อมูลที่เป็นแรงบันดาลใจ ก่อนการประมวลผลและออกแบบนาฏยศิลป์เสียก่อน ซึ่งสอดคล้องกับนพพล จำเริญทอง (2565) ที่กล่าวไว้ว่า ระบำโบราณคดี เช่น ระบำศรีวิชัย ระบำลพบุรี ระบำสุโขทัย ฯลฯ เป็นการสร้างสรรค์งานแสดงนาฏศิลป์รูปแบบระบำจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่มาจากการผสมผสานศิลปะโบราณวัตถุ โบราณสถาน ตำรา ให้สามารถสื่อสารเรื่องราว บรรยากาศ และเอกลักษณ์ของอาณาจักรต่าง ๆ ในยุคโบราณผานทวงท่าลีลาทางด้านนาฏศิลป์ โดยองค์ประกอบสำคัญในการสร้างงาน คือ ข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การออกแบบท่ารำ การออกแบบเครื่องแต่งกาย และการออกแบบดนตรี นอกจากนี้ การสร้างสรรค์งานศิลป์ในแขนงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องประวัติศาสตร์ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาและรวบรวมข้อมูลระดับนามธรรมและรูปธรรม ดังที่อารยะ มนูญศักดิ์ (2561) ได้ศึกษาและสรรค์ผลงานจิตรกรรม เรื่อง ดินสาระความงาม ปราสาทหินพิมาย โดยถ่ายภาพปราสาทหินพิมายเพื่อนำไปใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจตลอดจนองค์ประกอบที่สัมพันธ์ต่อเรื่องและเนื้อหาในการสร้างสรรค์ ดังนั้น ระบำพิมายปุระและงานศิลปะเชิงประวัติศาสต์มีกระบวนการสร้างสรรค์งานจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์และแรงบันดาลใจ หรือข้อมูลในระดับนามธรรมและรูปธรรม

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

ประเด็นที่ 2 จากผลการวิจัยของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของการแสดงระบำพิมายปุระที่มีต่อชุมชนพิมาย พบว่าระบำพิมายปุระมีคุณค่าต่อชุมชนพิมายทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านจิตใจ ด้านความเชื่อ และด้านเศรษฐกิจ จึงกล่าวได้ว่าศิลปะมีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคมไทยเสมอ แม้ยุคสมัยที่เปลี่ยนไปส่งผลให้งานศิลปะถูกมองข้าม ทว่าเมื่อพิจารณานาฏยประดิษฐ์เชิงประวัติศาสตร์อื่น ๆ พบว่างานศิลปะยังคงมีคุณค่าต่อสังคม ดังที่ อโนทัย สมอ่ำ (2563) ได้ศึกษาคุณคาของระบำลีลาลายสังคโลก ผลการวิจัยพบว่าระบำลีลาลายสังคโลกทีคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ คุณค่าเชิงวิชาการ คุณค่าเชิงความงาม และคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ และพัชรินทร์ สันติอัชวรรณ (2565) ได้ศึกษาสุนทรียภาพในระบำโบราณคดี ผลการวิจัยพบว่า ระบำโบราณคดีเปนระบำที่มีสุนทรียภาพในการแสดงอยางยิ่ง ดวยความงดงามลงตัวที่ปรากฏแกสายตาและโสตประสาทของผูชม สุนทรียภาพในการแสดงของระบำโบราณคดีสามารถวิเคราะหไดจาก 5 ดาน ไดแก กระบวน ท่ารำที่มีความงดงาม รูปแบบการแปรแถวที่มีความสวยงามหลากหลาย ความงามของผูแสดงที่ผานการคัดเลือก บทเพลงดนตรีที่มีทวงทำนองอันไพเราะ และเครื่องแตงกายที่จำลองมาจากเครื่องแตงกายสตรีที่พบตาม ศิลปโบราณวัตถุยุคตาง ๆ ดังนั้น ระบำพิมายปุระและนาฏยประดิษฐ์เป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตและ มีคุณค่าต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษามายาคติที่ปรากฏผ่านระบำพิมายปุระเพื่อแสดงให้เห็นอำนาจ หรืออุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในการแสดง

2. ควรศึกษาและเปรียบเทียบนาฏยประดิษฐ์จากท้องถิ่นอื่น เพื่อแสดงให้เห็นความหลากหลายในเชิงวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

จุติกา โกศลเหมมณี. (2556). *รูปแบบและแนวความคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ของนราพงษ์จรัสศรี.* ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นพพล จำเริญทอง. (2565). การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ระบำโบราณคดีของกรมศิลปากร. *วารสารดนตรีและการแสดง*. 7(2), 132-148.

นราพงษ์ จรัสศรี. (2556). *รูปแบบและแนวความคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ของนราพงษ์จรัสศรี (สัมภาษณ์).* หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. 10 เมษยายน 2556

พรเทพ บุญจันทร์เพ็ชร์. (2558). *ประวัตินาฏศิลป์ไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632

พัชรินทร์ สันติอัชวรรณ. (2565). สุนทรียภาพในระบำโบราณคดี. *วารสารจันทรเกษมสาร.* 24(46), 17-29.

ภาณุวัฒน์ เอื้อสามาลย. (2566). อัตลักษณ์ทับหลังปราสาทพิมาย สู่ศิลปะสกุลช่างพิมาย. *ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง โครงการเสวนาวิชาการงานเทศกาลเที่ยวพิมาย ประจำปี 2566.* (น. 4). นครราชสีมา: ม.ป.พ.

วรรณี อมัติรัตนะ. (2566), *การแสดงระบำพิมายปุระ (สัมภาษณ์)*. ผู้สร้างสรรค์การแสดงระบำพิมายปุระ. 9 พฤศจิกายน 2566.

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2564). พิมายดำ : การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมยุคเหล็กในอนุทวีปอินเดียสู่การรับ ปรับ และส่งต่อ สืบทอดในท้องถิ่นอันห่างไกล. Retrieved on 10 November 2023 from: http://https://walailaksongsiri.com/2021/04/09/phimai-black/.

ศิราพร ณ ถลาง. (2557). *ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิราพร ณ ถลาง. (2562). *"คติชนสร้างสรรค์" บทวิเคราะห์และทฤษฎี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์,หม่อมราชวงศ์. (2537). *ศิลปะร่วมแบบเขมรในประเทศไทย: ภูมิหลังทางปัญญา-รูปแบบทางศิลปกรรม*. กรุงเทพฯ: มติชน.

อโนทัย ส้มออ่ำ . (2563). คุณค่าของระบำลีลาลายสังคโลกที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น.* 17(1), 11-19.

อารยะ มนูญศักดิ์. (2561). การวิจัยสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม เรื่อง ดินสาระความงามปราสาทหินพิมาย. *NRRU Community Research Journal*. 12(3), 104-113

Bascom, W. (1954). Four functions of folklore. *The Journal of American* Folklore. 67(266), 333-349.

Citation: Kaewprasert, T., & Rompochuen, P. (2024). Series of Archaeological Dances (RABAM PHIMAIPURA): The Performance Arises from Historical Locations and Creativity Has Benefits for the Phimai District in Nakhon Ratchasima Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4 (2),135-152; DOI: https://doi.org/10.60027/iarj.2024.273632